

ការសិក្សាពិស្តារភាពទូទៅនៃប្រព័ន្ធអប់រំថ្នាក់ ខ្ពស់សិក្សាបច្ចុប្បន្ន នៅកម្ពុជា

An Overview of Cambodian Higher Education

ដោយ លោក រុន សម្បត្តិ កញ្ញា ហាក់ ស៊ីភិរ៉ាត និង កញ្ញា ហេង ឈុនអឿន
by Run Sambath, Hak Siphirath, Heng Chhun Oeurn

Investment in higher education is a long-term investment in both the national economy as well as society and culture. Cambodia's changing political economy makes education an important component determining the future direction of its society. There are many difficulties the education sector will face to grow and improve, and this growth should be accomplished in concert with the growth and development of other sectors.

Following Cambodia's change from a centrally-planned economy to a market economy in the early 1990's, strengthening the education sector has been considered a key effort in stabilizing society and economic growth (Ahrens and Kemmerer 2002). Education produces qualified human resources which are highly needed in a democratic society (Mayer 1995). Cambodia's educational system is in a transitional phase, due to rapid societal change. In response to the demand of graduate students, in 1997 the state allowed private institutions to

compete with state schools (of which examples are Norton Institute of Management, and the Institute of Technology and Management).

In the school year 1999-2000, a total of 14,986 students registered in private institutions with only 6,751 in state institutions. State and private lecturers total 1,135. Most of the lecturers in private schools have Master's or Doctoral degrees (MOEYS 2002). However, Mayor (1995) has noted that sharp increases in student numbers does not guarantee an increase in the quality of students. There are advantages and disadvantages to these rising numbers, which will need to be addressed by the government.

More students also means more employment opportunities for teachers - MA and Ph.D graduates, and gives them an opportunity to contribute their skills. This will also contribute to the constructive growth of Cambodian higher education.

ទស្សនៈទូទៅលើប្រព័ន្ធអប់រំថ្នាក់ខ្ពស់សិក្សា

ខ្ពស់សិក្សាគឺជាការបណ្តាក់ទុនជាតិរយៈពេលយូរមួយ សម្រាប់លើកកម្ពស់ការប្រណាំងប្រជែងសេដ្ឋកិច្ច ការអភិវឌ្ឍវប្បធម៌ និងរចនាសម្ព័ន្ធសង្គម ។ បើមានការផ្លាស់ប្តូរឥទ្ធិពលនៃនយោបាយសេដ្ឋកិច្ចក្នុងប្រទេស វានាំឲ្យតម្រូវការទីផ្សារប្រែប្រួលទៅតាមហ្នឹងដែរ ជាពិសេសទីផ្សារនៃប្រព័ន្ធអប់រំ គឺជាគន្លឹះដ៏សំខាន់សម្រាប់វែកផ្លូវសង្គមមនុស្ស ឬ ប្រទេសឲ្យឈានទៅដល់គោលដៅវិភាគច្រើនបានល្អ ហើយមានរយៈពេលយូរ ។ ប៉ុន្តែក្នុងជំហានមួយៗ នៃការអភិវឌ្ឍទាំងនោះ វាតែងតែជួបប្រទះនូវការលំបាកយ៉ាងខ្លាំង និងធ្វើដំណើរដោយសន្ធឹមៗ ក្នុងរយៈពេលយូរអង្វែង ព្រោះថាការអប់រំវាត្រូវការរៀបចំតាំងពីកម្រិតក្រោមបំផុតរហូតដល់កម្រិតខ្ពស់ដែលជាថ្នាក់ខ្ពស់សិក្សា ឬ កម្រិតលើនេះទៀត ដោយមិនសំដៅតែចំពោះសង្គមថ្នាក់ទាប ឬ សង្គមថ្នាក់ខ្ពស់នោះទេ ហើយប្រសិនបើគ្រប់ចំណុចមិនដើរទន្ទឹមគ្នា នោះដំណើរនៃការអភិវឌ្ឍក៏មិនអាចឈានទៅមុខបានដែរ។

ផ្អែកលើបញ្ហាខាងលើនេះ កម្ពុជាគឺជាឧទាហរណ៍មួយ អាចឆ្លុះបញ្ចាំងយ៉ាងច្បាស់ពីការផ្លាស់ប្តូរសេដ្ឋកិច្ចទីផ្សារសេរីនាដើមទសវត្សរ៍ ៩០ ដែលវាជំរុញឲ្យបង្កើតការបណ្តុះបណ្តាលធនធានមនុស្សផ្នែកខាងអប់រំជាកត្តាចម្បង ព្រោះនៅពេលដែលទីផ្សារមានតម្រូវការកាន់តែច្រើន សង្គមត្រូវការចាំបាច់នូវបរិមាណប្រជាពលរដ្ឋដែលមានចំណេះដឹង មានគុណភាពក្នុងវិស័យខ្ពស់សិក្សា (Kemmerer 2002) ហើយអ្នកទាំងនោះអាចមានសមត្ថភាពទៅបង្កបង្កើនតម្រូវការគ្រប់ជ្រុងទាំងអស់នៃសង្គមទាំងមូល ។ ដូចគ្នានេះ សង្គមដែលមានលទ្ធិប្រជាធិបតេយ្យ ក៏ត្រូវទាមទារធនធានមនុស្សច្រើនសម្រាប់បំពេញសេដ្ឋកិច្ចទីផ្សារកើនឡើងដែរ ហើយវាជាកូនសោសម្រាប់ចាក់ឲ្យមានតម្រូវការបរិមាណ និង គុណភាពខាងប្រព័ន្ធអប់រំថ្នាក់ខ្ពស់សិក្សា (Mayor 1995) ។ ដោយឡែកវិស័យអប់រំនៅកម្ពុជាក៏កំពុងតែត្រូវបានស្ថិតនៅលើលក្ខខណ្ឌដែលបានរៀបរាប់ខាងលើនេះដែរ ទាំងការផ្លាស់ប្តូរសេដ្ឋកិច្ចនិងនយោបាយសង្គម ។ ដើម្បីឆ្លើយតបនឹងតម្រូវការទាំងនេះ កម្ពុជាបានបើកចំហឲ្យមានការបង្កើតគ្រឹះស្ថានខ្ពស់សិក្សាឯកជនជាច្រើននៅឆ្នាំ

១៩៩៧ ដូចជាគ្រឹះស្ថានឧត្តមសិក្សានិរតុន វិទ្យាស្ថានអន្តរជាតិនៃ កម្ពុជា វិទ្យាស្ថានបច្ចេកវិទ្យា និង គ្រប់គ្រងជាដើម (ក.អ.យ.ក. ឆ្នាំ ២០០០) ដើម្បីជាលទ្ធភាពអាចទទួលយកនិស្សិតច្បុះឈ្មោះចូល រៀនបាននៅក្នុងកម្រិតឧត្តមសិក្សាកាន់តែច្រើន ។ នៅឆ្នាំ ១៩៩៩- ២០០០ ចំនួននិស្សិតនៅគ្រឹះស្ថានឧត្តមសិក្សាឯកជនមានរហូតទៅ ដល់ ១៤.៩៨៦ នាក់ ចំណែកចំនួននិស្សិតនៅគ្រឹះស្ថានឧត្តមសិក្សា រដ្ឋគឺមានតែ ៦.៥៧១ នាក់ ប៉ុណ្ណោះ ឯក្រុមមានរហូតដល់ ១.១៣៥ នាក់ ហើយក្រុមច្រើននៃគ្រឹះស្ថានឧត្តមសិក្សាឯកជនមានកម្រិត អនុបណ្ឌិត និង បណ្ឌិត (ក.អ.យ.ក. ២០០០) ។ ការកើតឡើងនេះវា មិនមែនទទួលបានលទ្ធផលវិជ្ជមានទាំងអស់ទេ (Mayor 1995) គោលការណ៍នេះ វាចំណេញបានបរិមាណនៃធនធានមនុស្សក៏ពិត មែន ប៉ុន្តែបើយើងធ្វើការសិក្សាឲ្យស៊ីជម្រៅទៅឃើញថាវាអាចមាន ផលជាវិជ្ជមាន និង អវិជ្ជមានខ្លះៗ ដែលរដ្ឋាភិបាលជាអ្នកមាន តួនាទីទទួលបន្ទុកដោះស្រាយនាពេលអនាគត ។ ក៏ប៉ុន្តែការកើត ឡើងនៃគ្រឹះស្ថានឯកជន វាហាក់ដូចជាទីផ្សារមួយសម្រាប់ឲ្យអ្នក ដែលនៅរៀនយកថ្នាក់អនុបណ្ឌិត និង បណ្ឌិតនៅឯបរទេសមាន ឱកាសផ្សព្វផ្សាយ ឬ បង្រៀននូវចំណេះដឹងដែលខ្លួនមានដល់ និស្សិតជំនាន់ក្រោយ នេះគឺជាធនធានមួយដ៏សំខាន់សម្រាប់អភិ- វឌ្ឍន៍ប្រព័ន្ធអប់រំថ្នាក់ឧត្តមសិក្សានៅក្នុងស្រុកខ្មែរសម្រាប់ថ្ងៃខាងមុខ ទៀត ។

មូលហេតុនៃពេលវេលាមិនអាចអនុគ្រោះដល់ការស្រាវជ្រាវឲ្យ មានលក្ខណៈទូទៅផ្ដោតលើគ្រឹះស្ថានទាំងពីរ គឺរដ្ឋ និង ឯកជនបាន យើងខ្ញុំគ្រាន់តែសូមធ្វើការលើកដាក់និកខ្លះៗ ដើម្បីស្ថាបនាឯកជន គ្រឹះស្ថានឧត្តមសិក្សារដ្ឋក្នុងអត្ថបទដ៏ខ្លីនេះ ដោយនឹងធ្វើការសិក្សា បកស្រាយចំណុចមួយគឺ ស្ថានភាពខុសប្លែកគ្នារវាងគ្រឹះស្ថាន ឧត្តមសិក្សាសាធារណៈ និង គ្រឹះស្ថានឧត្តមសិក្សាឯកជន ។ វិស័យឯកជនបានចាប់ផ្ដើមមាននៅពេលដែលមានកំណើនប្រជាជន និង តម្រូវការទីផ្សារកាន់តែខ្ពស់ ហើយដើម្បីបង្កើតគ្រឹះស្ថានឧត្តម សិក្សាឯកជន ត្រូវទាមទារនូវការរៀបចំរចនាសម្ព័ន្ធគ្រប់គ្រង និង កម្មវិធីសិក្សាសម្រាប់និស្សិតទៅតាមគោលនយោបាយរបស់ស្ថាប័ន ខ្លួនដាច់ដោយឡែកពីរដ្ឋ ដូច្នោះ វាមានភាពផ្សេងគ្នាខ្លះដូចជា ៖ ការ រៀបចំកម្មវិធីសិក្សារបស់និស្សិត និង ការបង្រៀនរបស់គ្រូ គុណ- ភាពរបស់និស្សិត នៅក្នុងគ្រឹះស្ថានរដ្ឋ និងមូលហេតុដែលនាំឲ្យ និស្សិតចង់រៀននៅគ្រឹះស្ថានឧត្តមសិក្សារដ្ឋ ឬ ឯកជន ។

អត្ថបទនេះបានចាប់ផ្ដើមធ្វើការស្រាវជ្រាវក្នុងរយៈពេលខ្លីមួយ ដែលចូលរួមដោយនិស្សិតបរិបូ គឺ លោក រុន សម្បត្តិ កញ្ញា ហាក់ ស៊ីគីវតនី និង កញ្ញា ហេង ឈុនអឿន ។ ដឹកនាំបង្រៀន និង ផ្តល់ យោបល់ដោយលោក គឹម សេភា ។ អត្ថបទនេះ មិនមែនបង្ហាញ ពីបញ្ហាទូទៅនៃឧត្តមសិក្សាទាំងមូលទេ គឺវាគ្រាន់តែជាការសិក្សា ស្រាវជ្រាវសាកល្បងអង្កេត ដោយជ្រើសយកមហាវិទ្យាល័យ សង្កមវិទ្យា ប្រវត្តិវិទ្យា បុរាណវិទ្យា ស្ថាបត្យកម្ម និង សាលាសិក្សា ព្រែកលៀប ហើយយើងខ្ញុំបានទៅសម្ភាសផ្ទាល់ជាមួយសាស្ត្រា- ចារ្យ និង និស្សិតនៅមហាវិទ្យាល័យនីមួយៗ ដែលការសម្ភាសនេះ

គឺធ្វើតាមរបៀបពាក់កណ្តាលរៀបរយ (semi-structure interview) ដោយចូលរួមធ្វើការអង្កេតផ្ទាល់នៅនឹងទីកន្លែង តាមវិធីសាស្ត្រ ស្រាវជ្រាវបែបជាតិពន្ធុវិទ្យា ។ ក្រៅពីនេះ យើងខ្ញុំបានប្រមូលព័ត៌- មានដែលទាក់ទងនឹងប្រធានបទមកជ្រើសរើសដកស្រង់តំនិករបស់ អ្នកនិពន្ធមុនៗ មកវិភាគ រួចធ្វើការរួមបញ្ចូលជាមួយនឹងអ្វីៗ ដែល យើងបានទទួលពីការស្រាវជ្រាវនៅពេលបច្ចុប្បន្ននេះ ។ ហើយ ភាគច្រើននៃព័ត៌មានក្នុងអត្ថបទនេះ គឺយើងសិក្សាផ្ដោតសំខាន់ទៅ លើតែមហាវិទ្យាល័យស្ថាបត្យកម្មប៉ុណ្ណោះ ដោយធ្វើការប្រៀប ធៀបនឹងគ្រឹះស្ថានឯកជននិរតុន ព្រោះវាមានមុខវិជ្ជាស្ថាបត្យកម្ម ដូចគ្នា ។

ការរៀបចំកម្មវិធីសិក្សារបស់និស្សិត និង ការបង្រៀនរបស់គ្រូ

ការធ្វើកំណែទម្រង់កម្មវិធីសិក្សា និង ការបង្រៀននៃគ្រឹះស្ថាន ឧត្តមសិក្សា ត្រូវបានយកចិត្តទុកដាក់ដោយអាជ្ញាធរជាតិ និង គ្រឹះ ស្ថានរបស់ខ្លួនផ្ទាល់ ហើយដែលការរៀបចំឡើងវិញនេះគឺជាកត្តា សំខាន់សម្រាប់តែលម្អិតលាភាពសិក្សារបស់និស្សិត និង ការ បង្រៀនរបស់គ្រូ ។ កម្ពុជាស្ថិតក្នុងស្ថានភាពសេដ្ឋកិច្ចទីផ្សារសេរី ដែលបើកចំហឲ្យមានគ្រឹះស្ថានឯកជន ដើម្បីដោះស្រាយបញ្ហា កំណើននៃយុវវ័យនៅថ្នាក់មធ្យមសិក្សា ធ្វើឲ្យសិស្សជាច្រើនបាន ចំណាយលុយចុះឈ្មោះចូលរៀនសម្រាប់ថ្នាក់ឧត្តមសិក្សារបស់ពួក គេ ។ ហើយនៅពេលនោះ បន្ទាប់ពីមានការប្រឡងប្រជែងទីផ្សារ នៃប្រព័ន្ធអប់រំបែបនេះ ក៏បានធ្វើឲ្យគ្រឹះស្ថានឧត្តមសិក្សារដ្ឋត្រូវទាម ទារឲ្យមានការជួយឧបត្ថម្ភខាងផ្នែក ថវិកា សម្ភារៈ និង បច្ចេកទេស ពីអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលមួយចំនួន ដើម្បីពង្រីកនូវគុណភាពសិក្សា របស់គ្រឹះស្ថានខ្លួន ឲ្យមានលក្ខណៈស្របគ្នានឹងទីផ្សារការងារ ដោយធ្វើការកែទម្រង់នូវកម្មវិធីសិក្សារបស់និស្សិត និង ការបង្រៀន (Sloper 1999) ។ តាមរយៈការស្រាវជ្រាវរបស់យើងឃើញថា ភាគច្រើននៃគ្រឹះស្ថានឧត្តមសិក្សារដ្ឋពុំមានស្វ័យហិរញ្ញវត្ថុ ដើម្បី ចាត់ចែងនូវដំណើរការទាំងនោះបានទេ គឺត្រូវពឹងផ្អែកទៅលើជំនួយ របស់អង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាលមួយចំនួនធំទាំងថវិកា សម្ភារៈ បច្ចេក- ទេស និង គ្រូបង្រៀន ដែលក្នុងនោះមានមហាវិទ្យាល័យសង្កមវិទ្យា និង ប្រវត្តិវិទ្យា ត្រូវបានជួយដោយអង្គការ ញូ ហ៊ិរម៉ានីទី (New Humanity) ឯមហាវិទ្យាល័យបុរាណវិទ្យា និង ស្ថាបត្យកម្ម មាន អង្គការយូណេស្កូ ជាអ្នកជួយឧបត្ថម្ភគាំទ្រទាំងផ្នែកបច្ចេកទេសបណ្តុះ បណ្តាល និង គ្រូបង្រៀន ។ ហើយកម្មវិធីសិក្សា និង ការរៀបចំ បង្រៀនរបស់គ្រឹះស្ថានរដ្ឋមួយចំនួន គឺត្រូវបានគេរៀបចំឡើងឲ្យ ស្របគ្នាទៅនឹងតម្រូវការទីផ្សារការងារដោយមានការឯកភាពពី គ្រូស្នង ឬ ម្ចាស់ជំនួយផងដែរ ។ ប៉ុន្តែតាមការបកស្រាយរបស់ និស្សិតសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទវិចិត្រសិល្បៈបានឲ្យដឹងថា ៖ ចំពោះ កម្មវិធីសិក្សារបស់គ្រឹះស្ថានខ្លួន មានការផ្លាស់ប្តូរទៅតាមនាយក ដែលឡើងកាន់អំណាច ហើយការប្តូរនេះគឺយោងទៅតាមនិន្នាការ របស់អ្នកគ្រប់គ្រងខ្លួនឯងផ្ទាល់ ។ ចំពោះគ្រូបង្រៀនក៏ដូចគ្នា គឺ

វិធីសាស្ត្រ ឬ ទ្រឹស្តីនៃការបង្រៀនខុសប្លែកទៅតាមប្រព័ន្ធផ្សេងៗ គ្នា ដែលមានខ្មែរ បារាំង អាណ្លីម៉ង់ អូស្ត្រាលីជាដើម ដូច្នោះ វាជាការលំបាកមួយរបស់និស្សិតក្នុងការរៀនសូត្រ ដោយមិនដឹង ថាទ្រឹស្តីប្រសើរមួយណាដែលអាចយកមកប្រើធ្វើជាមូលដ្ឋានគ្រឹះ សម្រាប់ការស្រាវជ្រាវ ឬ ការងារអនុវត្តរបស់ខ្លួនបានល្អទៅថ្ងៃមុខ ។ រីឯបច្ចេកទេសក្នុងការរៀនចំកម្មវិធីបង្រៀនវិញ គឺវាអាស្រ័យទៅ លើសមត្ថភាពរបស់គ្រូម្នាក់ៗ ជាអ្នកច្នៃដោយខ្លួនឯង រួចទើបដាក់ ជូនទៅ យូណេស្កូ ត្រួតពិនិត្យដើម្បីធ្វើការសម្រេច ។ នេះបង្ហាញ ឲ្យឃើញថា ការចាត់ចែងកម្មវិធីសិក្សា គ្រូបង្រៀន និង ប្រព័ន្ធ រៀនចំ នៅមានលក្ខណៈមិនច្បាស់លាស់ ដែលជាមូលហេតុធ្វើឲ្យ ប្រព័ន្ធអប់រំថ្នាក់ឧត្តមសិក្សាចុះខ្សោយទៅ។ ។

កម្មវិធីសិក្សានៅគ្រឹះស្ថានឧត្តមសិក្សារដ្ឋ និង កម្មវិធីសិក្សានៅ គ្រឹះស្ថានឧត្តមសិក្សាឯកជន វាមានលក្ខណៈខុសគ្នា ខាងហរណី ដូចជាទៅមហាវិទ្យាល័យស្ថាបត្យកម្ម រយៈពេលនៃការសិក្សា គឺ ៦ ឆ្នាំ ហើយរយៈពេលរៀនក្នុងមួយថ្ងៃគឺ ៦ ម៉ោង ឬ ៨ ម៉ោង ចំណែកឯ នៅគ្រឹះស្ថានឯកជននរតុន ដែលមានបង្រៀននូវមុខវិជ្ជាស្ថាបត្យកម្ម នេះ គឺ គេបង្រៀនតែរយៈពេល ៤ ឆ្នាំ ហើយកម្មវិធីសិក្សាក្នុងមួយ ថ្ងៃតែ ៤-៦ ម៉ោងប៉ុណ្ណោះ ដោយគេកាត់ចោលនូវមេរៀនមួយចំនួន ដើម្បីចំណាយថវិកា និង ពេលវេលាតិច ។ ចំណែកឯការទទួល ស្គាល់នៃគ្រឹះស្ថានទាំងពីរមានដូចគ្នា គ្រាន់តែទៅតាមគ្រឹះស្ថានរដ្ឋ ច្រើនមានការជួយឧបត្ថម្ភពីអង្គការក្រៅរដ្ឋាភិបាល ដោយបានផ្តល់ ជាគ្រូបរទេស និង គ្រូដែលមានកម្រិតអនុបណ្ឌិត និង បណ្ឌិត ហើយគ្រូទាំងនោះ ច្រើនតែមានសមត្ថភាព និង មានតួនាទីធំនៅ ក្នុងស្ថាប័នណាមួយ ។ នៅគ្រងចំណុចនេះ យើងឃើញយ៉ាងច្បាស់ ថា ការរៀនចំកម្មវិធីសិក្សាពិតជាមានលក្ខណៈខុសប្លែកគ្នារវាងគ្រឹះ ស្ថានទាំងពីរ ហើយវាមានផលល្អ និង ផលអាក្រក់ជះត្រឡប់មក វិញផ្សេងពីគ្នាដែរ ។ បើយើងគិតទៅលើគុណភាពនៃកម្មវិធីសិក្សា របស់គ្រឹះស្ថានរដ្ឋ ទោះបីជារយៈពេលយូរឆ្នាំមែន ប៉ុន្តែវាស្ថិតនៅ នឹងកម្រិតយល់ដឹងរបស់និស្សិតខ្មែរដែលពុំសូវមានការរីកចម្រើន រីឯគ្រឹះស្ថានឯកជនវាមានរយៈពេលសិក្សាខ្លី តែកម្មវិធី ឬ មេរៀន គេបានកាត់បន្ថយឲ្យរៀនតែ ៤ ឆ្នាំ ដើម្បីទុកឱកាសឲ្យនិស្សិតទៅ រៀនដោយខ្លួនឯងនៅបណ្ណាល័យ ឬ នៅផ្ទះ ប៉ុន្តែនិស្សិតខ្មែរពុំមាន ទម្លាប់ស្រាវជ្រាវដោយខ្លួនឯង ដូច្នោះការដែលយកប្រព័ន្ធត្រួតពិនិត្យ (Credit) សិក្សារយៈពេលសិក្សាខ្លីដូចប្រទេសជប៉ុនលឿនមកអនុ- វត្តភ្លាមៗ វាពុំអាចមានលទ្ធផលល្អប្រសើរប៉ុន្មានទេ ប៉ុន្តែនៅប្រទេស កម្ពុជា យើង អាចទទួលបានជោគជ័យលើបរិមាណធនធានមនុស្ស ច្រើន ដោយសារការរៀនចំកម្មវិធីសិក្សា និង ការគ្រប់គ្រងមានភាពជូរ រលុង ជាកត្តាទាក់ទាញចំនួនសិស្សដែលបញ្ចប់មធ្យមសិក្សា ឲ្យ មកចុះឈ្មោះចូលរៀនថ្នាក់ឧត្តមសិក្សានៅតាមគ្រឹះស្ថានឯកជន បានច្រើន មូលហេតុទាំងអស់នេះហើយដែលរុញច្រានប្រព័ន្ធអប់រំ ថ្នាក់ឧត្តមសិក្សាមិនអាចដើរឆ្ពោះទៅមុខដូចប្រទេសជប៉ុនលឿនទៅ លើពិភពលោកបាន ហើយផលវិបាកវានឹងបង្ហាញឲ្យឃើញនៅ ពេលខាងមុខដោយច្រៀសមិនរួច ។

គុណភាពរបស់និស្សិត

ជាទូទៅការវាយតម្លៃទៅលើគុណភាពនៃប្រព័ន្ធអប់រំ គឺតែវាយ តម្លៃទៅលើអត្រានៃការឡើងថ្នាក់ អត្រាត្រួតថ្នាក់របស់និស្សិត ចំពោះការវាយតម្លៃបែបនេះ បើយោងទៅលើស្ថានភាពនៅក្នុង សង្គមខ្មែរបច្ចុប្បន្នគឺការវាយតម្លៃបែបនេះ វាពុំមានលក្ខណៈសុក្រិត ទេ ព្រោះថាបើយើងក្រឡេកមើលទៅក្នុងការប្រឡងម្តងៗ មិនថា ការប្រឡងនោះមានរូបភាពបែបណានោះទេ គឺតែងតែមានអំពើពុក រលួយ និងបក្សពួក ដូចជានិស្សិតម្នាក់លើកឡើងថា នៅក្នុងស្ថាប័ន ដែលគេបានរៀន គឺតែងមានអំពើស៊ីសំណុក ដូចជាអ្នកណាដែល ប្រឡងធ្លាក់ គឺគេត្រូវយកលុយទៅឲ្យគ្រូ ឬ ដោយមធ្យោបាយផ្សេង ទៀត ។ ចំពោះនិស្សិតមួយចំនួនធំ ទាំងនិស្សិតរៀននៅគ្រឹះស្ថាន រដ្ឋ និងគ្រឹះស្ថានឯកជន គេលើកឡើងថា និស្សិតក្រោយពីបញ្ចប់ ការសិក្សាគឺពុំមានសមត្ថភាពគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការស្វែងរកការងារធ្វើ ទេ ពីព្រោះដោយសារកម្មវិធីសិក្សារបស់មហាវិទ្យាល័យ គឺវាពុំទាន់ មានលក្ខណៈច្បាស់លាស់ និងវាមានលក្ខណៈមិនគ្រប់គ្រាន់ ។

ហើយទន្ទឹមនឹងបញ្ហានេះផងដែរ មាននិស្សិតខ្លះ គេលើកឡើង ថា នៅតាមមហាវិទ្យាល័យមិនផ្តល់ឱកាសឲ្យនិស្សិតស្វែងរកចំណេះ ដឹង ឬក៏បង្កើននូវសមត្ថភាពរបស់ខ្លួន តាមរយៈការធ្វើការងារក្រៅ ម៉ោងបានទេ ព្រោះមហាវិទ្យាល័យមានការតឹងរ៉ឹងចំពោះអវត្តមាន ខ្លាំងពេក ។ និស្សិតអាចមានសមត្ថភាពទៅបានវាមិនមែនអាស្រ័យ ទៅលើតែការអប់រំនៅតាមមហាវិទ្យាល័យប៉ុណ្ណោះទេ វាក៏អាស្រ័យ ទៅលើការទទួលបានការអប់រំក្រៅសាលា ឬ មហាវិទ្យាល័យដែរ ។ ប្រសិនបើយើងមិនបានចូលរួម ឬ ធ្វើការងារនៅក្នុងសង្គមទេនោះ គឺចំណេះរបស់យើងវាមិនកើនបានឡើយ ព្រោះថាការសិក្សាវាផ្សារ ភ្ជាប់ទៅនឹងការអនុវត្ត ទន្ទឹមនឹងនោះ យើងឃើញគ្រឹះស្ថានឯក- ជនរីកដុះដាលយ៉ាងច្រើន ដែលជាឱកាសទីផ្សារសេរីសម្រាប់គ្រូ ដែលមានសមត្ថភាពអាចទៅបង្រៀនម៉ោងបន្ថែម ក្រៅពីការងារ នៅគ្រឹះស្ថានរដ្ឋ និង ដោយសារតែប្រាក់បៀវត្សរ៍តិចពេក គ្រូគាត់ ត្រូវការយកពេលវេលាសម្រាប់ទៅបំពេញការងារក្រៅដើម្បីបង្កើន ប្រាក់ចំណូលក្នុងគ្រួសារ ចំពោះបញ្ហានេះ វាអាចចោទជាបញ្ហាខ្លះៗ ទៅលើគុណភាពនៃការសិក្សារបស់និស្សិត ពីព្រោះវាធ្វើឲ្យគ្រូទាំង នោះ គាត់ពុំបានបញ្ចេញនូវសមត្ថភាពដែលគាត់មាននោះឲ្យអស់ ទេ ម្យ៉ាងទៀតគាត់គ្មានពេលវេលាគ្រប់គ្រាន់ដើម្បីសិក្សាស្រាវជ្រាវ បន្ថែមដើម្បីយកមកបង្រៀន គឺប្រការដែលសំខាន់គឺស្ថិតនៅលើ ប្រាក់បៀវត្សរ៍ជាធំ (sloper 1999) ។ បញ្ហាដែលចោទមួយទៀត ទៅលើគុណភាពនៃការសិក្សារបស់និស្សិត គឺវាអាចស្ថិតនៅលើ បុគ្គលិកលក្ខណៈរបស់និស្សិតនោះដោយខ្លួនឯងផ្ទាល់ ព្រោះថាចំពោះ និស្សិតខ្មែរភាគច្រើន គេពុំសូវទំលាប់ខ្លួនក្នុងការសិក្សាស្រាវជ្រាវ ដោយខ្លួនឯងទេ គេចាំតែទទួលនូវចំណេះដែលគ្រូបានបង្រៀន នៅក្នុងថ្នាក់តែប៉ុណ្ណោះ ។

ដូច្នោះទាក់ទងនឹងបញ្ហាដែលបានរៀបរាប់ខាងលើនេះ វាធ្វើឲ្យ គុណភាពនៃការសិក្សារបស់និស្សិតស្ថិតនៅក្នុងកម្រិតមួយដែលមិន

អាចឆ្លើយតបទៅនឹងតម្រូវការទីផ្សារការងារបានឡើយ នៅរៀងរាល់ឆ្នាំ យើងរំកិលតែឃើញមានចំនួននិស្សិតយ៉ាងច្រើនដែលបានរៀនចប់គ្មានការងារធ្វើ ។ ដូច្នោះ យើងឃើញបច្ចុប្បន្នប្រព័ន្ធអប់រំមិនអាចបណ្តុះបណ្តាលឲ្យនិស្សិតមានសមត្ថភាពឡើយ ពោលគឺគ្រាន់តែបណ្តុះបណ្តាលឲ្យមានបរិមាណនិស្សិតច្រើនតែប៉ុណ្ណោះ ។

មូលហេតុដែលនាំឲ្យនិស្សិតចង់រៀននៅគ្រឹះស្ថានរដ្ឋ

នៅពេលដែលបញ្ចប់ថ្នាក់មធ្យមសិក្សា និស្សិតត្រូវធ្វើការសម្រេចចិត្តជ្រើសរើសមុខវិជ្ជា ឬមហាវិទ្យាល័យណាមួយ ដែលខ្លួនចូលចិត្តដើម្បីរៀនបន្តយកថ្នាក់បរិញ្ញាបត្រ ។ សព្វថ្ងៃនេះស្រុកខ្មែរយើងមានជម្រើសពីរ គឺចំពោះសិស្សដែលមានលទ្ធភាពប្រឡងជាប់ ត្រូវរៀននៅគ្រឹះស្ថានរដ្ឋ រីឯអ្នកដែលធ្លាក់ពីការប្រឡង អាចមានសិទ្ធិបង់លុយដើម្បីចុះឈ្មោះចូលរៀននៅមហាវិទ្យាល័យ ហើយក៏មានការទទួលស្គាល់ពីក្រសួងអប់រំ យុវជន និង កីឡា ដូចគ្នាដូច្នោះនិស្សិត ឬ ក្រុមគ្រួសាររបស់គេ ត្រូវមានមូលហេតុ និង ជំនឿចិត្តរៀង ។ ខ្លួន ក្នុងការសម្រេចចិត្តនេះ ។

តាមទស្សនៈរបស់ Mayor(1995)បានបង្ហាញពីគ្រឹះស្ថានឯកជននៅបណ្តាប្រទេសជប៉ុននៅលើពិភពលោកមានលក្ខណៈទ្រង់ទ្រាយធំជាងគ្រឹះស្ថានរបស់រដ្ឋ ប៉ុន្តែបើផ្អែកលើព័ត៌មានដែលបានមកពីការចុះទៅអង្កេតផ្ទាល់នៅតាមមហាវិទ្យាល័យនីមួយៗ ឃើញថានិស្សិតនៅប្រទេសកម្ពុជាយើងច្រើនច្បាស់ និង ផ្តល់អាទិភាពទៅស្ថាប័នរដ្ឋ ទាំងកម្មវិធីសិក្សារបស់និស្សិត ទាំងបច្ចេកទេស និង ធនធានគ្រូបង្រៀន គឺមានមូលដ្ឋានទ្រង់ទ្រាយធំជាងគ្រឹះស្ថានរបស់ឯកជន ។ ជាក់ស្តែងនិស្សិតនៅសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទវិចិត្រសិល្បៈ បានឲ្យដឹងថា មហាវិទ្យាល័យរដ្ឋជាស្ថាប័នដែលមានការទទួលស្គាល់ពីរាជរដ្ឋាភិបាល និង ប្រទេសដទៃទៀតជាលក្ខណៈអន្តរជាតិព្រោះនិស្សិតដែលបានអាហារូបករណ៍ថ្នាក់អនុបណ្ឌិត ឬ បណ្ឌិត ច្រើនតែចេញពីសាលារដ្ឋ ហើយម្យ៉ាងវិញទៀតប្រសិនបើមានការជួលគ្រូបរទេសដែលមានសមត្ថភាពខ្ពស់ក្នុងការបង្រៀន ម្ចាស់ជំនួយ មិនដែលឲ្យទៅគ្រឹះស្ថានឯកជនទេ គឺគេសំដៅទៅជួយតែគ្រឹះស្ថានរដ្ឋ និស្សិតគេក៏ច្បាស់ទៅតាមហ្នឹងដែរ ព្រោះកេរ្តិ៍ឈ្មោះរបស់ស្ថាប័នរដ្ឋ អាចជាចំណែកមួយសម្រាប់ឱកាសរកការងារធ្វើបន្ទាប់ពីបញ្ចប់ការសិក្សានៅមហាវិទ្យាល័យនេះ គឺជាមូលហេតុធំមួយដែលជំរុញឲ្យនិស្សិតចង់រៀននៅគ្រឹះស្ថានរដ្ឋទន្ទឹមនឹងនោះ យើងក៏ឃើញផងដែរថាមូលហេតុដែលនិស្សិតចូលរៀននៅគ្រឹះស្ថានរដ្ឋ គឺដោយសារកត្តាសេដ្ឋកិច្ចគ្រួសារនិស្សិតខ្លះគេពុំមានលទ្ធភាពបង់ប្រាក់ដើម្បីរៀននៅគ្រឹះស្ថានឯកជន ហើយកត្តាមួយទៀតគឺកត្តាគ្រួសារជាអ្នកណែនាំឲ្យចូលរៀន រីឯនិស្សិតខ្លះទៀត គឺចូលរៀនដោយការប្រឡងជាប់ដោយការចែងឲ្យ ។ ចំណែកប្រព័ន្ធនៃការរៀនចំកម្មវិធីសិក្សារបស់គ្រឹះស្ថានឯកជន មាន

លក្ខណៈខុសពីរដ្ឋ គឺគេអនុវត្តតាមគំរូប្រទេសជប៉ុនលើទៅលើពិភពលោក ឧទាហរណ៍ការរៀនតាមបែបក្រេឌិតមកអនុវត្តក្នុងមហាវិទ្យាល័យរបស់ខ្លួន ដោយបង្រួមម៉ោងឲ្យនៅតែរយៈពេល ៤ ឆ្នាំ ។ ដូច្នោះឃើញថា និស្សិតអាចចំណេញពេលវេលា រៀនឆាប់ចប់ដើម្បីងាយរកការងារធ្វើ ឬ រកស៊ីចិញ្ចឹមជីវិត នេះជាមូលហេតុនាំឲ្យគេចង់ចូលរៀននៅគ្រឹះស្ថានឯកជន ។

សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

ជាសរុបមក គោលបំណងនៃការសិក្សាស្រាវជ្រាវនេះ គឺគ្រាន់ជាការស្វែងយល់ពីបញ្ហាខ្លះៗ ទៅលើស្ថានភាពនៃប្រព័ន្ធអប់រំខ្មែរសព្វថ្ងៃ ដែលបានផ្លាស់ប្តូរដោយបើកឲ្យមានគ្រឹះស្ថានឯកជនច្រើនដែលពាក់ព័ន្ធនឹងបញ្ហាគុណភាពរបស់និស្សិតដែលរៀននៅថ្នាក់ឧត្តមសិក្សា ។ តាមការសិក្សារបស់យើងខ្ញុំ បានបង្ហាញឲ្យឃើញថាការធ្វើកំណែទម្រង់នេះវាមានចំណុចគ្រោះថ្នាក់ដល់សង្គម ដោយហេតុថា រដ្ឋាភិបាលយើងធ្វើការពុំមានលក្ខណៈច្បាស់លាស់ គឺអ្នកគ្រប់គ្រងគ្រឹះស្ថាននីមួយៗ មិនមែនជាមនុស្សដែលមានលទ្ធភាពគ្រប់គ្រងដឹកនាំ ដែលវាធ្វើឲ្យមានបញ្ហាពុករលួយរវាងនិស្សិត និង គ្រូ និង ជាពិសេសគោលនយោបាយស្របយកតែបរិមាណរបស់គ្រឹះស្ថានឯកជន មិនឃើញមានគុណភាពស្របនឹងទីផ្សារការងារដែលត្រូវការ ចំណុចនេះវានឹងនាំឲ្យមានការលំបាកខ្លាំងនៅថ្ងៃអនាគត ព្រោះចំនួននិស្សិតបញ្ចប់ពីមហាវិទ្យាល័យមានច្រើន ឯទីផ្សារដែលអាចទទួលពួកគេបានមានតិចតួច ឬ គ្មាន ដូច្នោះវិបត្តិនៃអ្នកអត់ការងារធ្វើកាន់តែមានច្រើនទៅៗ ដែលបញ្ហានេះ គឺជាបន្ទុកសង្គមដ៏ធ្ងន់សម្រាប់រាជរដ្ឋាភិបាលជាអ្នកដោះស្រាយ ។

គេអាចបកស្រាយបានថា ប្រព័ន្ធអប់រំកំពុងតែធ្វើការអភិវឌ្ឍនៅក្នុងប្រទេសខ្មែរ ប៉ុន្តែយើងខ្ញុំយល់ថា វាមានប្រសិទ្ធភាពចំពោះទីប្រជុំជនតែប៉ុណ្ណោះ គឺវាមិនអាចទៅបង្កប់នឹងភាពខ្វះខាតនៅតំបន់ជនបទបានទេ ព្រោះអ្នកដែលរៀនចប់ចង់ធ្វើការងារនៅទីក្រុង ឬ ខេត្តធំៗ ទោះបីជាគ្មានការងារធ្វើ ពួកគេទាំងនោះមិនសុខចិត្តត្រឡប់ទៅស្រុកកំណើតវិញដែរ ជាក់ស្តែងតាមរយៈការចុះអង្កេតសួរផ្ទាល់ និង តាមរយៈបញ្ជីសំណួរដែលនិស្សិតនៅគ្រឹះស្ថានទាំងពីរបានបំពេញឃើញថា ចំនួននិស្សិតស្ទើរតែទាំងអស់បានសម្រេចចិត្តថា នឹងធ្វើការងារនៅទីក្រុងបន្ទាប់ពីរៀនចប់ វាជាបញ្ហាមួយដែលធ្វើឲ្យទីជនបទនៅតែខ្វះធនធានមនុស្សដែល ហើយបញ្ហានេះ លោក sloper ក៏លើកយកមកនិយាយដែរ ។ វាបានសបញ្ជាក់ថា ប្រទេសមិនអាចរីកចម្រើនទៅមុខបានទេ ព្រោះថាវិស័យអប់រំមួយយើងឃើញថា ដំណើរការរបស់វាមិនស្របគ្នា ហើយវាត្រូវធ្វើឲ្យជនភូមិទៅលើគ្រប់វិស័យផ្សេងៗ ជាច្រើនទៀតក្នុងដំណើរការដែរ ដូចជាវិស័យសេដ្ឋកិច្ច នយោបាយ សង្គម សុខាភិបាល ចុះខ្សោយទៅតាមហ្នឹងដែរ ។